

Роль диспансеризації у збереженні здоров'я населення України

О.Д. Байдала, Н.Є. Дуб

ВНКЗ ЛОР «Львівський інститут медсестринства та лабораторної медицини імені Андрея Крупинського», м. Львів

У статті висвітлено питання диспансеризації задля збереження здоров'я населення країни. Цей метод направлений на попередження захворювань, їх активне виявлення на ранніх стадіях і своєчасне проведення лікувально-оздоровчих заходів.

Основна мета диспансеризації полягає у збереженні і зміцненні здоров'я населення, збільшенні тривалості життя людей і підвищенні продуктивності праці шляхом систематичного спостереження за станом здоров'я, вивчення та оздоровлення умов праці та побуту, широкого проведення комплексу соціально-економічних, санітарно-гігієнічних, профілактичних і лікувальних заходів.

Ключові слова: диспансеризація, профілактична медицина, неінфекційні захворювання.

Високий рівень загальної смертності (14,6 на 1000 населення), низький рівень очікуваної тривалості життя (66,1 року) і тривалості здорового життя (59,2 року); один з найвищих в Європейському регіоні спад народжуваності (-3,8 на 1000 населення) свідчать про незадовільний стан здоров'я населення України [1]. В Україні показники загальної смертності перевищують показники країн Європейського Союзу вдвічі, а показники смертності населення працездатного віку – у 2–4 рази. Також вітчизняна статистика констатує різке вираження феномену чоловічої «надсмертності» (смертність чоловіків середньої вікової категорії (25–44 роки) майже у 4 рази перевищує смертність жінок аналогічного віку). Рівень природного спаду населення (-4,2 на 1000 населення) у нашій державі є одним з найвищих в європейському регіоні, що призводить до швидкої депопуляції, стрімкого старіння населення, яскраво регресивного характеру відтворення населення (частка населення старших вікових груп значно перевищує частку населення віком 0–15 років), підвищення рівня загальної захворюваності населення на тлі значного поширення факторів ризику захворювань [2].

Актуальною проблемою для вітчизняної системи охорони здоров'я є різке зростання неінфекційних захворювань, таких, як серцево-судинна патологія, онкологічні захворювання, захворювання травного каналу, цукровий діабет тощо. Відомо, що 60% дорослого та майже 20% дитячого населення мають хронічні захворювання, які призводять до 90% всіх смертних випадків у людей працездатного віку. В умовах відсутності надійних методів діагностики та лікування, хронічні захворювання та їхні ускладнення призводять до інвалідності, знижують тривалість життя, спричиняють негативний економічний вплив на сім'ї, державу і суспільство в цілому. Особливе занепокоєння викликає щорічне зростання показників захворюваності дитячого населення України, поширеність хронічних хвороб серед дітей та їхня інвалідизація.

Для вирішення існуючих складних проблем зі здоров'ям населення необхідно, насамперед, поліпшити ефективність профілактичних заходів охорони здоров'я. Профілактична діяльність галузі охорони здоров'я у 5 разів ефективніша, ніж лікувально-діагностична. У країнах Заходу медична профілактика набирає силу: у загальнодержавних витратах

на охорону здоров'я вона становить 15–20% або 800–1500 доларів США на одну людину [35]. За розрахунками, економічно вигідніше попередити захворювання, ніж лікувати хвороби та їхні наслідки, виплачувати кошти у зв'язку з втратою працездатності [4].

У пошуках шляхів виходу із складної ситуації в охороні здоров'я, що склалася, значну увагу необхідно приділяти досвіду західних країн, активно переймати їхні технології профілактичної роботи і поширювати їх у нашій країні. Хоча, на думку спеціалістів, наслідуючи західні стандарти розвитку охорони здоров'я, навіть якщо Україна почне вкладати в медичну профілактику стільки ж коштів, скільки вкладає Захід, можна досягти існуючих показників здоров'я населення західних країн як мінімум через 25–30 років [3]. Для ефективного вирішення проблем охорони здоров'я країна потребує прийняття нових, нестандартних рішень, які дозволять на підставі маловитратних технологій забезпечити результат за більш короткий період.

Мета дослідження: проаналізувати значення диспансеризації у профілактиці та ранньому виявленні захворювань, впливи на всі складові здоров'я населення України.

Дослідження базувалося на даних статистичних досліджень, інформації друкованих та електронних джерел щодо актуальності проблеми диспансеризації, результатах анонімного анкетування 700 людей різного віку, які проживають у Львівській області.

Провідною частиною профілактичного напрямку охорони здоров'я є диспансеризація населення. Диспансеризація – метод, який передбачає активне динамічне спостереження за станом здоров'я визначених категорій населення (здорових і хворих), узяття цих груп населення на облік з метою раннього виявлення захворювань, динамічного спостереження, комплексного лікування пацієнтів, проведення заходів щодо поліпшення їхніх умов праці і побуту, попередження розвитку і поширення хвороб, відновлення працездатності і продовження періоду активної життєдіяльності [5]. Диспансеризація ґрунтується на положенні «охорона здоров'я здорових людей». Вона реалізується шляхом активного динамічного спостереження за станом здоров'я усіх груп населення, вивчення умов праці, побуту з виявленням шкідливих для здоров'я факторів та їх усуненням, забезпечення правильного фізичного та нервово-психічного розвитку, збереження та зміцнення здоров'я, попередження захворювань шляхом проведення комплексу лікувально-профілактичних, санітарно-гігієнічних і соціальних заходів.

Міжнародний досвід свідчить, що поширеність чинників ризику основних неінфекційних захворювань серед населення пов'язана з рівнем смертності, а провідним фактором, який визначає здоров'я населення (понад 50%), є спосіб життя. Таким чином, завданням проведення диспансеризації дорослого населення є раннє виявлення хронічних неінфекційних захворювань (станів), які є основною причиною інвалідності та передчасної смертності населення, основних чинників ризику їхнього розвитку (підвищений рівень артеріального тиску, дисліпідемія,

підвищений рівень глюкози крові, тютюнопаління, зловживання алкоголем, нераціональне харчування, низька фізична активність, надмірна маса тіла або ожиріння). Кінцевою метою є збереження, зміцнення здоров'я та працездатності контингенту населення, що підлягає диспансеризації [6].

Важливою особливістю диспансеризації є не тільки раннє виявлення хронічних неінфекційних захворювань і чинників ризику їхнього розвитку, але й проведення профілактичного консультування серед громадян та індивідуального поглибленого профілактичного консультування серед пацієнтів із високим серцево-судинним ризиком [7].

Своєчасне розпізнавання гіпертонічної хвороби дозволяє знизити розвиток інфаркту міокарда і летальності від ішемічної хвороби серця на 16%, від інсультів – на 40%, ризик серцевої недостатності – на 50%. Ефективність цих заходів найбільша у хворих на гіпертонічну хворобу на ранній стадії, коли вони тільки захворіли і часто (у 35%) не підозрюють у себе артеріальної гіпертензії. Лише 15% пацієнтів лікуються адекватно. Згідно з статистичними даними Національного інституту раку, щоденно 470 людей дізнаються, що у них рак, 250 хворих помирають від цієї недуги. Водночас, у 40% випадків онкологічні захворювання можна попередити [8].

Диспансеризація у нашій країні не є примусовою. Громадяни України повинні самі бути зацікавлені у проходженні диспансеризації, у тому числі знайти час для її проходження [2]. Відповідно до чинного Наказу МОЗ України № 728 від 27.08.2010 року «Про диспансеризацію населення», визначено категорії дорослого і дитячого населення, які підлягають обов'язковим медичним оглядам. Обов'язком органів охорони здоров'я є створення умов для того, щоб усі бажуючі мали змогу пройти щорічну диспансеризацію. Нині першочерговим завданням диспансеризації є виявлення хворих на туберкульоз, злоякісні новоутворення, шкідливі й венеричні хвороби, зоб, цукровий діабет, а також на хронічний алкоголізм, глаукому та інші недуги. Відповідальність за проведення диспансеризації у першу чергу покладається на лікаря та медичну сестру загальної практики–сімейної медицини та громадянина України [9].

Роль диспансеризації в сохрании здоровья населения Украины

О.Д. Байдала, Н.Е. Дуб

В статье освещены вопросы диспансеризации ради сохранения здоровья населения страны. Этот метод направлен на предупреждение заболеваний, их активное выявление на ранних стадиях и своевременное проведение лечебно-оздоровительных мероприятий.

Основная цель диспансеризации заключается в сохранении и укреплении здоровья населения, увеличении продолжительности жизни людей и повышении производительности труда путем систематического наблюдения за состоянием здоровья, изучения и оздоровление условий труда и быта, широкого проведения комплекса социально-экономических, санитарно-гигиенических, профилактических и лечебных мероприятий.

Ключевые слова: диспансеризация, профилактическая медицина, неинфекционные заболевания.

Довгий час у нашій країні існує формальний підхід до диспансеризації. Результати анонімого опитування жителів Львівської області свідчать, що лише 42,8% респондентів проходять щорічні медичні огляди, 34% – проходять їх формально, а 23,2% – не звертаються до лікарів взагалі.

Така ситуація з охопленням населення диспансерним наглядом пояснюється відсутністю мотивації первинної ланки охорони здоров'я проводити профілактичні заходи з ранньої діагностики хронічних захворювань та низьким рівнем свідомості громадян України щодо турботи про своє здоров'я.

Для вирішення цієї та багатьох інших проблем в Україні Стратегічною дорадчою групою з питань реформування системи охорони здоров'я в Україні МОЗ України був розроблений Проект «Національної стратегії побудови нової системи охорони здоров'я в Україні на період 2015–2025 років», метою якого є поліпшення стану здоров'я населення. В ньому підкреслені пріоритети реформування медицини шляхом зміцнення первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини, впровадження медичного страхування, проведення тотальної щорічної диспансеризації (як головного методу профілактики), насамперед декретованих контингентів [10].

ВИСНОВКИ

Диспансеризація як провідна частина профілактичного напрямку охорони здоров'я необхідна для попередження розвитку захворювань, проведення заходів, спрямованих на збереження та укріплення здоров'я, зниження рівня захворюваності, інвалідності та смертності населення, збільшення активного довголіття. Для підвищення її ефективності необхідне вирішення таких завдань: покращення кадрового забезпечення закладів сімейної медицини, удосконалення технічного забезпечення медичних оглядів та диспансерного спостереження, підвищення якості медичних оглядів та диспансерного спостереження за станом здоров'я населення, широке використання скринінг-тестів для ранньої діагностики захворювань, проведення анкетувань населення з метою виявлення чинників ризику, забезпечення обліку проведених обстежень та оздоровчих заходів кожного пацієнта, створення реєстру здоров'я населення, залучення громадськості у проведенні диспансеризації.

The role of medical examination in preserving the health of the population of Ukraine

O.D. Baidala, N.E. Dub

The article highlights the issues of medical examination for the sake of preserving the health of the country's population. This method is aimed at the prevention of diseases, their active detection at early stages and timely conduct of medical and recreational activities.

The main goal of the medical examination is to preserve and strengthen the health of the population, increase the life expectancy of people and increase labor productivity through systematic monitoring of health conditions, study and improve working and living conditions, and a wide range of social, economic, sanitary, preventive and curative measures.

Key words: medical examination, preventive medicine, non-infectious diseases.

Сведения об авторах

Байдала Ольга Дмитриевна – ВУКЗ ЛОР «Львовский институт медсестринства и лабораторной медицины имени Андрея Крупинского», 79000, г. Львов, ул. Дорошенко, 70; тел.: (032) 261-50-48

Дуб Наталия Евстаховна – ВУКЗ ЛОР «Львовский институт медсестринства и лабораторной медицины имени Андрея Крупинского», 79000, г. Львов, ул. Дорошенко, 70; тел.: (032) 261-50-48

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2014 рік / за ред. Квіташвілі О.; МОЗ України ДУ «УІСД МОЗ України». – К., 2015. – 460 с.
2. Диспансеризація в Україні не є обов'язковою і примусовою [Електронний ресурс] / Прес-служба МОЗ України – К., // Режим доступу: http://moz.gov.ua/ua/portal/pre_20100914_2.html
3. Вялков А.І. Семашко Н.А. – основоположник профілактичного напрямку у вітчизняній охороні здоров'я [Текст] / А.І. Вялков // Громадське здоров'я та профілактика захворювань. – 2013. – № 1. – С. 3–10.
4. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2011 р. № 1164-р Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми «Здоров'я 2020: український вимір» [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1164-2011-%D1%80>
5. Громадське здоров'я: підруч. для студ. вищ. мед. навч. закл. / В.Ф. Москаленко, О.П. Гульчій, Т.С. Грузєва та ін.; за ред. В.Ф. Москаленка// 3-тє вид. – Вінниця: Нова книга, 2013. – 560 с.
6. Лучкевич В.С. Основы общественного здоровья и здравоохранения: уч. пос. / В. С. Лучкевич. – СПб., 2011. – 376 с.
7. Лемішко Б.Б. Механізми державного управління модернізаційним розвитком первинної медичної допомоги на регіональному рівні [Текст] / Б.Б. Лемішко. – Львів: Сполом, 2013. – 282 с.
8. Попченко Т.П. Реформування системи охорони здоров'я в Україні: організаційне, нормативно-правове та фінансово-економічне забезпечення [Текст] / Т.П. Попченко. – К., НІСД, 2011. – 41 с.
9. Наказ МОЗ України № 728 від 27.08.2010 Про диспансеризацію населення [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20100827_728.html
10. Проект «Національна стратегія побудови нової системи охорони здоров'я в Україні на період 2015–2025» [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://healthsag.org.ua/wp-content/uploads/2014/11/Projekt-Strategiji-reformi_OZ.pdf

Статья поступила в редакцию 22.05.17